

**Борчук Степан Миколайович** доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0001-7494-7369>.

**Монолатій Іван Сергійович** доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-8963-774X>.

**Стефанюк Галина Василівна** кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-4143-9146>.

**Марущенко Олександр Володимирович** кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0003-3391-8291>.

### **ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ В ДИСТРИКТІ «ГАЛИЧИНА» У ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 РР.): УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ**

**Анотація.** У статті розглянуто основні підходи української історіографії до вивчення діяльності Українського центрального комітету в дистрикті «Галичина» у період нацистської окупації краю (1941–1944 рр.).

Аналіз історіографічних надбань українських науковців показав, що значну роль дослідники приділяли діяльності даної організації у сфері забезпечення освітніх потреб населення Галичини. Серед освітніх заходів Українського центрального комітету відзначено їхню допомогу у відкритті дошкільних, початкових, загальноосвітніх та професійних шкіл. Також організація взяла на себе безпосередню участь у створенні і забезпеченні усім необхідним спеціалізованих робітничих шкіл, що діяли на території Галичини, та мали за мету виключно підготовку нових кваліфікованих українських робітників задля майбутнього їхнього використання в інтересах Третього району.

Окрім того, українські науковці приділяють значну увагу вивченню проблематики допоміжних акцій Українського центрального комітету, які були спрямовані на допомогу менш захищених категорій населення Галичини (безробітних, інвалідів, хворих тощо). Значну роль в публікаціях вітчизняних дослідників приділено діяльності Українського центрального комітету в сфері

гуманітарної допомоги родинам потерпілих від стихійного лиха весною 1942 р., що проживали у дистрикті «Галичина». Вітчизняні науковці розглядали й діяльність вказаної організації у сфері активної допомоги галицьким військовополоненим, що опинились в таборах праці на території Галичини та Німеччини.

Аналіз української історіографії показує, що значна кількість науковців розглядали діяльність Українського центрального комітету виключно в контексті забезпечення активної допомоги українським робітникам та їхнім сім'ям. До даних заходів належали: опіка при транспортуванні та роботі у Німеччині; забезпечення спеціального документу («виказка»), що засвідчує приналежність робітника до української національності; проведення та фінансування культурних заходів тощо.

Історіографічний аналіз даної проблеми показав, що на сучасному етапі більшість українських науковців розглядають діяльність УЦК крізь призму вимушеної співпраці з ворогом. Проте, досі залишаються певні дискусії стосовно визначення сутності вказаної організації та її ролі у злочинній політиці нацистської Німеччини на окупованих землях Галичини.

**Ключові слова:** Друга світова війна, дистрикт «Галичина», історіографія, Німеччина, окупація, освіта, трудова мобілізація, Український центральний комітет.

**Borchuk Stepan Mykolayovych** Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of World History, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0001-7494-7369>.

**Monolatii Ivan Serhiyovych** Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Political Sciences, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0002-8963-774X>.

**Stefanyuk Halyna Vasylivna**, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of History of Central and Eastern Europe and Special Branches of Historical Science, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0002-4143-9146>.

**Marushchenko Oleksandr Volodymyrovych**, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of World History, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0003-3391-8291>.

## **THE ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN CENTRAL COMMITTEE IN THE DISTRICT «GALICIA» DURING THE NAZI OCCUPATION (1941-1944): UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY**

**Abstract.** The article examines the main approaches of Ukrainian historiography to the study of the activities of the Ukrainian Central Committee in the district «Galicia» during the Nazi occupation of the region (1941–1944).

An analysis of the historiographical achievements of Ukrainian scientists showed that the authors paid a significant role to the activities of this organization in the field of ensuring the educational needs of the population of Galicia. Among the educational activities of the Ukrainian Central Committee, researchers note their assistance in opening preschool, primary, general education, and vocational schools. Also, this organization took direct part in the creation and provision of all necessary specialized workers' schools that operated in the territory of Galicia and had the sole purpose of training new qualified Ukrainian workers for their future use in the interests of the Third Reich.

In addition, Ukrainian scientists paid considerable attention to the topic of auxiliary actions of the Ukrainian Central Committee, which were aimed at helping less protected categories of the population of Galicia (the unemployed, the disabled, the sick, etc.). Scientists paid a significant role to the activities of the Ukrainian Central Committee in the field of humanitarian assistance to families of victims of a natural disaster in the spring of 1942, in the district «Galicia». Domestic scientists separately considered the activities of this organization in the field of active assistance to Galician prisoners of war who ended up in labor camps in the territory of Galicia and Germany.

Also, the analysis of Ukrainian historiography showed that a significant number of scholars considered the activities of the Ukrainian Central Committee exclusively in the context of providing active assistance to Ukrainian workers and their families. These measures included: care during transportation and work in Germany; provision of a special document («vykazka») certifying the worker's Ukrainian nationality; holding and financing cultural events, etc.

A historiographical analysis of this problem has shown that at the current stage, most Ukrainian scientists consider the activities of this organization through the category of forced cooperation with the enemy. However, there are still some disputes over the definition of the essence of this organization and its role in the criminal policy of Nazi Germany in the occupied lands of Galicia.

**Keywords:** World War II, district «Galicia», historiography, Germany, occupation, education, labor mobilization, Ukrainian Central Committee.

**Постановка проблеми.** Дослідження подій та постатей Другої світової війни досі займає актуальне і чільне місце у сучасній історичній науці. Проте,

вивченню діяльності Українського центрального комітету (далі – УЦК) приділено значно меншу увагу, аніж іншим подібним організаціям. Тому актуальність вивчення української історіографії досліджуваної проблеми не викликає сумніву.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженням діяльності Українського центрального комітету займалися низка українських науковців, зокрема В. Офіцинський [12], К. Курилишин [9], В. Горобець [5], А. Афтанас [3], В. Косик [8], Ю. Сорока [13], О. Шаблій [15], Н. Антонюк [1], М. Гранд [6], Т. Турчин [14], Ю. Левченко [10], М. Галів [4] та О. Гурська [7].

**Метою статті** є комплексне дослідження і систематизація історичних матеріалів, які висвітлюють діяльність УЦК на території дистрикту «Галичина» в 1941–1944 рр. і формують вітчизняну історіографію.

**Виклад основного матеріалу.** Початок незалежності України спричинив поштовх у вивченні актуальних питань Другої світової війни на нових методологічних засадах. Праці з історії досліджуваного періоду характеризуються значним накопиченням фактологічного матеріалу та переосмисленням радянських підходів до вивчення історичного минулого. Завдяки отриманому доступу до раніше закритих архівних документів та матеріалів (як українських, так і закордонних), українські науковці зробили певний «переворот» у вивченні окремих аспектів історичного минулого.

Одним із перших, хто почав досліджувати період Другої світової війни, був В. Косик. Його праця «Україна і Німеччина у Другій світовій війні» [8] є комплексним дослідженням періоду нацистської окупації України. Автор, опрацювавши низку німецьких архівних документів, досліджував діяльність УЦК та її низових структур. У вказаній роботі діяльність Українського центрального комітету розглянута виключно в контексті гуманітарного напрямку роботи (допомога сім'ям робітників, безробітним, малозабезпеченим тощо) цієї організації. Науковець відносить дану організацію до так званої групи «персонального колабораціонізму»: «Йшлося про співробітництво на індивідуальному, персональному рівні, а не про колективне, політичне співробітництво за наказом українського уряду чи якоїсь української політичної партії» [8, с. 178].

Особливості нацистського окупаційного режиму безпосередньо на території Галичини досліджував В. Офіцинський у науковому доробку «Дистрикт Галичина (1941–1944): історико політичний нарис» [12]. Автор здійснив колосальну роботу, проаналізувавши загальне становище дистрикту «Галичина», тим самим дослідивши ключові елементи економічної політики нацистської окупаційної влади, роль духовенства в згаданих процесах, становище сільського населення тощо. Окрім того, дослідник приділяє увагу діяльності провладних організацій, а саме: Уряду праці, Інформаційному бюро і, що найважливіше, УЦК [12]. Проте, через об'ємність напрямків дослідження В. Офіцинського, діяльність УЦК описана лише у загальних рисах.

Дослідженням окремих складових діяльності окупаційного режиму на території України через призму тогочасних періодичних часописів займався К. Курилишин. Його монографічне видання «Українське життя в умовах німецької окупації (1939–1944 рр.)» [9] присвячене вивченню та аналізу української легальної преси, на сторінках якої висвітлювалися питання, що розкривали діяльність нацистської окупаційної влади та провладних структур на території дистрикту «Галичина» та й, загалом, на всій території України. Вказана праця є результатом багатолітньої роботи, в рамках якої здійснено аналіз, систематизацію та виокремлення особливостей опублікованої інформації на шпальтах тогочасних україномовних періодичних видань. Серед великого масиву інформації, автор приділяє значну частину роботи проблематиці діяльності УЦК та його низових структур. Ключова роль відведена діям вказаної організації у справах освіти, опіки над хворими та інвалідами, а також наданню допомоги українським військовополоненим і галицьким робітникам у Німеччині. Окрім того, дослідником проаналізовано інформацію, опубліковану на шпальтах періодики, що стосувалася питання допомоги постраждалим від повені в 1942 р. [9]. Відзначимо, автор об'єктивно характеризує інформаційний потенціал періодики окупаційного періоду, вказуючи на її переваги та недоліки у порівнянні з іншими видами джерел.

Більш детально проаналізовано діяльність УЦК у праці В. Горобця «Співпраця з ворогом як вимушена модель поведінки та стратегія виживання» [5]. Дослідник зробив спробу розглянути різні види колабораціонізму та проаналізувати співпрацю з ворогом на окупованих українських територіях через призму життєвих стратегій тогочасного суспільства. Наводячи конкретні приклади, автор описує особливості виживання сільських війтів, пересічних громадян, специфічні прояви колабораціонізму в дистрикті «Галичина» в умовах окупації тощо. Окрім того, автор піднімає питання діяльності УЦК як організації, яка активно співпрацювала з нацистською окупаційною владою. Проте, дослідник відносить дії вказаної організації до категорії «вимушеної співпраці з ворогом», наводячи тим самим тези щодо основних напрямків діяльності даної структури (у тому числі подає інформацію про опіку над робітниками та їхніми сім'ями) [5].

Серед сучасних дослідників проблематики діяльності УЦК у сфері забезпечення допомоги українським робітникам Галичини у Німеччині, варто відзначити наукові надбання А. Афтанаса. Зокрема, у праці «Трудова політика нацистської адміністрації дистрикту «Галичина»» [3] проведено аналіз особливостей діяльності та основних напрямів управління окупаційних органів влади і провладних організацій (в тому числі УЦК) в Галичині під час Другої світової війни. Ключова увага в дослідженні приділена проблемі використання східногалицьких мешканців для трудових потреб Німеччини та участь у вказаних процесах УЦК та інших провладних організацій. В науковому доробку «Нацистська кампанія вербування й депортації населення в дистрикті Галичина

(1941–1944)» [2] автором розкрито особливості агітаційної кампанії з набору нових робітників для використання в Третьому райху, а також з'ясовано роль діяльності УЦК у вказаних процесах та в справах опіки над примусово депортованими мешканцями Галичини до Німеччини. Проаналізувавши широкий спектр архівних матеріалів та документів, періодичних видань, а також творів мемуаристики, автором з'ясовано роль УЦК в сфері надання підтримки робітникам як під час їхнього транспортування до Німеччини, так і безпосередньо на робочих місцях [2].

Значний внесок у вивчення актуальних питань Другої світової війни здійснено у праці «Людина на війні: український соціум через призму Першої та Другої світових воєн: Історичні нариси» [11]. Завдяки вдалій роботі групи науковців здійснено реконструкцію політики нацистської окупаційної влади на території України. Робота спрямована на вивчення ключових рис масштабних збройних конфліктів (Перша та Друга світова війна), а також аналізу умов життя пересічних мешканців окупованих українських регіонів. Насамперед, у роботі аналізується соціальні програми та допоміжні акції, спрямовані на покращення умов життя вразливих груп населення. Окремо приділено увагу діяльності громадських та провладних організацій в роки нацистської окупації України. Відзначено, що значну роль в даних процесах відігравала УЦК, зокрема у сфері гуманітарних акцій. Вона займалася наданням речей першої необхідності українським робітникам та галицьким військовополоненим в Німеччині [11]. Також в праці піднімається проблематика діяльності УЦК у сфері освіти. Насамперед, значна увага зосереджена на головних заходах даної організації у справах створення та забезпечення комфортних освітніх умов у початкових школах дистрикту «Галичина» та Генерального Губернаторства загалом [11]. Окрім того, у вказаному науковому доробку неодноразово підняте питання участі УЦК у сфері опіки над вразливою категорією населення, а саме над вимушено переміщеними особами на території дистрикту «Галичина» [11].

У науковому дослідженні Ю. Сороки «Населення західноукраїнських земель: етнополітичний та демографічний вимір, 1939–1950-ті роки» [13] проаналізовано демографічну ситуацію на території дистрикту «Галичина» під час німецької окупації, а також акцентовано на ключовій ролі допоміжних акцій УЦК голодуючим Лемківщини, Бойківщини, Покуття та Гуцульщини навесні 1942 р. [13]. Також значний внесок у вивчення діяльності УЦК здійснив О. Шаблій. Його праця «Володимир Кубійович: енциклопедія життя і творення» [15] базується на вивченні та репрезентації діяльності В. Кубійовича впродовж 1939–1944 рр. Автор зосередив увагу на аналізі діяльності УЦК в гуманітарній сфері, зокрема показав проведені акції надання допомоги потребувачим та ролі В. Кубійовича як очільника організації в цих процесах.

Більш комплексно до вивчення культурно-освітньої діяльності УЦК на території Закерзоння та дистрикту «Галичина» підійшла Н. Антонюк у праці «Українське культурне життя в Генеральній Губернії (1939–1944 рр.)» [1].

Дослідниця одна із перших здійснила аналіз тогочасних легальних періодичних видань, тим самим виокремивши особливості функціонування культурного середовища на західноукраїнських територіях під час нацистської окупації. На прикладі виявлених матеріалів дослідниця підкреслює головну тезу власного дослідження, а саме, що на території західноукраїнських земель рівень культурного розвитку перебував у значно вищому рівні у порівнянні із іншими регіонами України [1]. Діяльність УЦК авторкою розглянута виключно в контексті культурної взаємодії з місцевим населенням та з просвітницькою допомогою українським робітникам з території дистрикту «Галичина», що перебували на роботі в Німеччині [1].

Значний внесок у вивчення структурних особливостей УЦК та їхньої діяльності в Генеральному Губернаторстві, та й загалом в Німеччині, здійснив М. Гранд у праці «Оцінка Костем Паньківським діяльності українських політичних і громадських організацій у роки Другої світової війни (1939–1945)» [6]. Через аналіз автобіографічних праць К. Паньківського, автор розглядає діяльність різноманітних політичних та громадських організацій, до яких напряду або опосередковано він був причетний. Значу частину роботи дослідником відведено діяльності УЦК та його низових структур, а також конструктивній критиці даної організації. Аналізуючи мемуарні джерела, автор констатує головні здобутки, невдачі та головні завдання, які перед собою ставили члени УЦК.

Окремо слід відзначити працю дослідниці періоду Другої світової війни Т. Турчин «Опіка Українського центрального комітету над українцями, вивезеними з дистрикту «Галичина» в Німеччину під час Другої світової війни» [14]. Авторка, спираючись на широкий джерельний масив інформації, поставила за мету дослідити особливості діяльності УЦК в сфері допомоги українським робітникам у Німеччині. Аналізуючи діяльність даної організації, Т. Турчин дійшла висновку, що діяльність УЦК не тільки обмежувалась опікою над робітниками, а була спрямована на звільнення українських військовополонених, суспільну та благодійницьку діяльність, надання матеріальної та медичної допомоги українцям в дистрикті «Галичина», а також тим, хто працював у Німеччині. Натомість, дослідниця звертає увагу на діяльність УЦК в сфері пропаганди, але підкреслює вимушений характер таких дій. «...керівники організації працювали в умовах жорсткого тиску окупаційної влади. Наслідком цього була активна агітаційно-пропагандистська діяльність УЦК, спрямована на залучення українського населення до праці в Українській службі Батьківщині, «будівельних службах», Жіночій службі Україні. Через повідомлення в періодичній пресі організація закликала українське населення розважливо ставитися до розпоряджень німецької адміністрації...» [14, с.38].

У монографічному дослідженні «Особливості реалізації політики окупаційної влади в адміністративно-територіальних одиницях України 1941–1944 рр.» [10] Ю. Левченко проаналізував головні напрями діяльності

нацистської окупаційної влади та провладних організацій, що діяли безпосередньо на території дистрикту «Галичина». Автор зосередив увагу на діяльності Українського центрального комітету та підкреслив становище тогочасного галицького суспільства в окупаційний період. Окрім, діяльності УЦК у сфері гуманітарної допомоги, дослідником також показано її роль видавничому напрямку організації. «При УЦК функціонувало «Українське видавництво», що з січня 1940 р. видавало україномовні газети. Серед них: «Краківські вісті», «Малі друзі», «Холмські вісті», «Місіонар», «Досвітні вогні» та ін.» [10, с. 204]. Окремо, автор звернув увагу на внутрішні особливості даної організації. «Греко-католицькі священники на відміну від православних в РКУ та ЗВА займалися адміністративною діяльністю. Це підтверджується тим фактом, що із 68 повітових делегатів УЦК близько 30 очолювали греко-католицькі священники» [10, с. 218].

Більш предметно до вивчення освітнього становища населення Дрогобича в часи нацистської окупації, підійшов М. Галів у монографічному дослідженні «Між серпомолотом і свастикою: освіта на Дрогобиччині у 1939–1944 рр.» [4]. Дослідник висвітлив особливості процесу трансформації системи освіти у Дрогобичі від початку Другої світової війни (тобто встановленням радянського окупаційного режиму) до періоду звільнення цих територій від нацистської влади у 1944 р. (внаслідок Львівсько-Садомирської наступальної операції). Автор здійснив спробу охарактеризувати політику нацистського тоталітарного режиму у сфері освіти, тим самим окресливши зміни, які відбулися в галузі дошкільної, початкової, загальноосвітньої, позашкільної, професійної та вищої освіти на території м. Дрогобича і його околиць. Дослідник, у першу чергу, поставив за мету дослідити особливості навчально-виховного процесу, кадрове та матеріальне забезпечення навчальних закладів, етнічний та чисельний склад учнівського контингенту, а також показати роль УЦК у згаданих процесах [4]. «УЦК здійснював активну матеріальну, методичну підтримку садків, а також контролював їх діяльність, як і діяльність відповідних референтур окружних комітетів. Для перевірки праці в дитячих садках і сприяння вихователям дошкільна секція практикувала таку форму роботи, як інспектування та поїздки в терен. Протягом 1942 – 1943 рр. відбулося 20 таких поїздок» [4, с. 107].

Окрім того, автор звертає увагу на діяльність даної організації у сфері підготовки кваліфікованих робітників Галичини для майбутнього використання їх в економічних інтересах нацистської Німеччини. Подібні дії стали можливі завдяки створенню за підтримки УЦК спеціалізованих робітничих шкіл. «Задля поширення досвіду німецького професійного шкільництва, влада дистрикту «Галіція» та УЦК... організували з'їзд директорів усіх професійних і ремісничих шкіл краю...». Мета з'їзду, як відзначає Н. Антонюк, полягала у детальнішому вивченні «на основі діючих фахових шкіл устрою і розвитку ремісничих шкіл на промислових підприємствах, тобто такого типу шкіл, які існували в Німеччині» [4, с. 211].

Досліджуючи діяльність УЦК, не варто забувати про працю О. Гурської «Діяльність Українського центрального комітету у Генеральній Губернії під час Другої світової війни (1941–1944 рр.)» [7]. Аналізуючи діяльність УЦК, авторка дійшла висновку, що під керівництвом Володимира Кубійовича дана організація займалась опікою українських шкіл, організувала кооперативи та молодіжні організації майже в усіх місцевостях дистрикту «Галичина». Окрім того, дослідницею було з'ясовано, що УЦК займалась видавничою сферою з єдиною метою, щоб збільшити наклад української преси в регіоні та розповсюджувати потрібні ідеї в маси. Як зазначає дослідниця: «Протягом усієї війни це була єдина організація, що могла, хоч і дуже обмеженою мірою, боронити соціально-економічні інтереси українців у Генеральному губернаторстві» [7, с. 155].

**Висновки.** Отже, аналіз української історіографії діяльності УЦК засвідчує, що на сучасному етапі досі немає комплексного вивчення даної проблематики. Більшість науковців зосереджують увагу дослідження діяльності організації в освітній сфері та внеску діячів даної організації у згаданих процесах. Також, українські науковці проаналізували роль УЦК у сфері гуманітарної роботи, а саме допомоги біженцям, безробітним, малозабезпеченим, а також тим, хто постраждав від природних катастроф (повінь 1942 р.) на території дистрикту «Галичина». Окрім того, аналіз вітчизняної історіографії дозволяє констатувати, що погляди багатьох українських науковців сфокусовані на діяльності УЦК у сфері допоміжних акцій українським добровільно-примусовим робітникам з дистрикту «Галичина» у Німеччині.

Підсумовуючи, зазначимо, що на сучасному етапі розвитку історичної науки досліджувана проблематика вивчена недостатньо (у порівнянні з іншими темами з історії Другої світової війни) та, практично, немає єдиної комплексної праці, яка б охоплювала усі аспекти діяльності Українського центрального комітету.

## Література

1. Антонюк Н. Українське культурне життя в «Генеральній Губернії» (1939-1944 рр.): За матеріалами періодичної преси. Львів, 1997. 232 с.
2. Афтанас А. Нацистська кампанія вербування й депортації населення в дистрикті Галичина (1941–1944). Науково-теоретичний альманах Грані. 26 (3), 2023. С. 134-143.
3. Афтанас А. Трудова політика нацистської адміністрації дистрикту «Галичина». Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. 24, 2023. С. 11-22.
4. Галів М. Між серпомолотом і свастикою: освіта на Дрогобиччині у 1939–1944 рр. Дрогобич: «ПП Коло», 2010. 337 с.

5. Горобець В. Співпраця з ворогом як вимушена модель поведінки та стратегія виживання. Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал. 2018, С. 56-74.
6. Гранд М. Оцінка Костем Паньківським діяльності українських політичних і громадських організацій у роки Другої світової війни (1939-1945). *Українські історичні студії*, (12/54), 2023. 201-215.
7. Гурська О. Діяльність Українського центрального комітету у Генеральній Губернії під час Другої світової війни (1941–1944 рр.). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». № 652: Держава та армія. 2009. С. 152–156.
8. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Львів, 1993. 659 с.
9. Курилишин К. Українське життя в умовах німецької окупації (1939-1944 рр.). За матеріалами української легальної преси: монографія. Львів: Літературна агенція «Піраміди», 2010. 328 с.
10. Левченко Ю. Особливості реалізації політики окупаційної влади в адміністративно-територіальних одиницях України 1941–1944 рр.: монографія. Київ: Видво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 402 с.
11. Людина на війні: український соціум через призму Першої та Другої світових воєн: історичні нариси. Ред. О. Реєнт. Національна академія наук України, Інститут історії України. Київ, 2021. 631 с.
12. Офіцинський В. Дистрикт Галичина (1941–1944): історико-політичний нарис. Ужгород: МПП «Гражда», 2001. 144 с.
13. Сорока Ю. Населення західноукраїнських земель: етнополітичний та демографічний вимір, 1939-1950-ті роки. Київський університет. Київ, 2013. 415 с.
14. Турчин Т. Опіка Українського центрального комітету над українцями, вивезеними з дистрикту Галичина” в Німеччину під час Другої світової війни. *Мандрівець*, (1), 2013. 36-39.
15. Шаблій О. Володимир Кубійович: енциклопедія життя і творення. Париж–Львів: Фенікс, 1996. 704 с.

## References

1. Antoniuk, N. (1997). *Ukrainske kulturne zhyttia v «Heneralnii Hubernii» (1939-1944 rr.): Za materialamy periodychnoi presy [Ukrainian Cultural Life in the "General Government" (1939-1944): Based on Materials from the Periodical Press]*. Lviv, 232 s. [in Ukrainian].
2. Aftanas, A. (2023). *Natsystska kampaniia verbuvannia y deportatsii naselennia v dystrykti Halychyna (1941–1944) [Nazi campaign of recruitment and deportation of the population in the Galicia district (1941–1944)]*. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani*. 26 (3), S. 134-143. [in Ukrainian].
3. Aftanas, A. (2023). *Trudova polityka natsystskoi administratsii dystryktu «Halychyna» [Labor policy of the Nazi administration of the Galicia district]*. *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho universytetu*. 24, S. 11-22. [in Ukrainian].
4. Haliv, M. (2010). *Mizh serpomolotom i svastykoiu: osvita na Drohobychchyni u 1939–1944 rr [Between the hammer and sickle and the swastika: education in the Drohobych region in 1939–1944.]*. Drohobych: «PP Kolo», 337 s. [in Ukrainian].
5. Horobets, V. (2018). *Spivpratsia z vorohom yak vymushena model povedinky ta stratehiia vyzyhvanntia [Collaboration with the enemy as a forced behavior model and survival strategy]*. *Viiskovo-istorychnyi merydian. Elektronnyi naukovyi fakhovyi zhurnal*, S. 56-74. [in Ukrainian].

6. Hrand, M. (2023). Otsinka Kostem Pankivskym diialnosti ukrainskykh politychnykh i hromadskykh orhanizatsii u roky Druhoi svitovoi viiny (1939-1945) [*Kostya Pankivskyi's assessment of the activities of Ukrainian political and public organizations during the Second World War (1939-1945)*]. *Ukrainski istorychni studii*, (12/54), 201-215. [in Ukrainian].
7. Hurska, O. (2009). Diialnist Ukrainskoho tsentralnoho komitetu u Heneralnii Hubernii pid chas Druhoi svitovoi viiny (1941–1944 rr.) [*Activities of the Ukrainian Central Committee in the General Governorate during World War II (1941–1944)*]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*. № 652: Derzhava ta armiia, S. 152–156. [in Ukrainian].
8. Kosyk, V. (1993). Ukraina i Nimechchyna u Druhii svitovii viini [*Ukraine and Germany in World War II*]. Lviv, 659 s. [in Ukrainian].
9. Kurylyshyn, K. (2010). Ukrainiske zhyttia v umovakh nimetskoï okupatsii (1939-1944 rr.). Za materialamy ukrainskoï lehalnoi presy: monohrafiia [*Ukrainian Life under German Occupation (1939-1944). Based on Materials from the Ukrainian Legal Press: Monograph*]. Lviv: Literaturna ahentsiia «Piramidi», 328 s. [in Ukrainian].
10. Levchenko, Yu. (2017). Osoblyvosti realizatsii polityky okupatsiinoï vlady v administratyvno-terytorialnykh odynyiakh Ukrainy 1941–1944 rr.: monohrafiia [*Peculiarities of the implementation of the policy of the occupation authorities in the administrative-territorial units of Ukraine in 1941–1944: monograph*]. Kyiv: Vydvo NPU imeni M. P. Drahomanova, 402 s. [in Ukrainian].
11. Liudyna na viini: ukrainskyi sotsium cherez pryzmu Pershoi ta Druhoi svitovykh voien: istorychni narysy [*Man at War: Ukrainian Society Through the Prism of the First and Second World Wars: Historical Essays*]. (2021). Red. O. Reient. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut istorii Ukrainy. Kyiv, 631 c. [in Ukrainian].
12. Ofitsynskyi, V. (2001). Dystrykt Halychyna (1941–1944): istoryko-politychnyi narys [*District of Galicia (1941–1944): a historical and political essay*]. Uzhhorod: MPP «Hrazhda», 144 s. [in Ukrainian].
13. Soroka, Yu. (2013). Naselennia zakhidnoukrainskykh zemel: etnopolitychnyi ta demohrafichnyi vymir, 1939-1950-ti roky [*The population of Western Ukrainian lands: ethnopolitical and demographic dimensions, 1939-1950s*]. Kyivskiy universytet. Kyiv, 415 s. [in Ukrainian].
14. Turchyn, T. (2013). Opika Ukrainskoho tsentralnoho komitetu nad ukraintsiamy, vyvezenyi z dystryktu Halychyna v Nimechchynu pid chas Druhoi svitovoi viiny [*The Ukrainian Central Committee's care for Ukrainians deported from the Galicia district to Germany during World War II*]. *Mandrivets*, (1), 36-39. [in Ukrainian].
15. Shablii, O. (1996). Volodymyr Kubiiovych: entsyklopediia zhyttia i tvorennia [*Volodymyr Kubyiovych: encyclopedia of life and creativity*]. Paryzh–Lviv: Feniks, 704 s. [in Ukrainian].